

दि.७, ८, ९ रोजी मुंबई विद्यापीठ आणि मराठी विभागाच्या वतीने आयोजित केलेल्या सुवर्ण महोत्सवी कार्यक्रमाचा अहवाल.

दि.७,८,९ डिसेंबर २०२० रोजी मराठी विभागाच्या सुवर्ण महोत्सवी वर्षानिमित्त मा.कुलगुरू प्राध्यापक सुहास पेडणेकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली 'साहित्य संवाद' कार्यक्रमांतर्गत कादंबरी मुक्त चर्चा या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

दि.७ डिसेंबर २०२० रोजी सायंकाळी ४ वाजता कार्यक्रमाचे उद्घाटन करण्यात आले. उद्घाटन कार्यक्रमासाठी अध्यक्ष म्हणून मुंबई विद्यापीठाचे मा. कुलगुरू प्राध्यापक सुहास पेडणेकर तर बीजभाषक म्हणून डॉ.रंगनाथ पठारे, प्रसिद्ध मराठी कादंबरीकार आणि प्रमुख पाहुणे म्हणून मुंबई विद्यापीठाचे प्र-कुलगुरू प्राध्यापक रवींद्र कुलकर्णी, अधिष्ठाता डॉ.राजेश खरात, मराठी अभ्यास मंडळाचे अध्यक्ष डॉ.धनाजी गुरव उपस्थित होते. उद्घाटन सत्राचे प्रास्ताविक मराठी विभागाच्या प्रमुख डॉ.वंदना महाजन यांनी केले तर सूत्रसंचालन डॉ.नितीन आरेकर यांनी केले. या सत्राच्या बीजभाषणात डॉ. रंगनाथ पठारे यांनी मराठी कादंबरीच्या दिशा स्पष्ट करून कादंबरी निर्मितीची प्रक्रिया उलगडून दाखविली. वेगवेगळ्या काळातील सामाजिक, सांस्कृतिक आणि राजकीय संदर्भ कादंबरीकाराच्या निर्मितीवर काय परिणाम करीत असतात या विषयीचे विवेचन केले. तर मा.कुलगुरू प्राध्यापक सुहास पेडणेकर यांनी मराठी भाषा आणि साहित्य यांच्या सद्यस्थितीविषयी मांडणी करून मराठी विभागाच्या सुवर्ण महोत्सवी वर्षानिमित्त विभागाने वेगवेगळ्या उपक्रमांमध्ये सर्वांना सहभागी करून घ्यावे. भाषा आणि साहित्याच्या संशोधनाविषयी विषयीचे कार्य विभागाने पुढे न्यावे अशी अपेक्षा व्यक्त केली. तर मा. प्र-कुलगुरू प्राध्यापक रवींद्र कुलकर्णी यांनी मराठी कादंबरीचा आढावा घेऊन ज्ञानपीठ विजेत्या कादंबरीकारांवर चर्चा घडवून आणावी व बोली भाषा विषयक संशोधनाला वाव द्यावा असे आपले मत व्यक्त केले.

उद्घाटन सत्रानंतर 'मी आणि माझे कादंबरी लेखन' या पहिल्या परिसंवादाचे मा.नजुबाई गावित यांचे अध्यक्षतेखाली आयोजन करण्यात आलेहोते. या परिसंवादात प्रा.रविंद्र शोभणे, प्रा.प्रविण बांदेकर, प्रा.राकेश वानखेडे या तिनही वक्त्यांनी आपली कादंबरी निर्मितीची प्रक्रिया उलगडून दाखविली. वेगवेगळ्या सामाजिक परिवेशात जगत असताना लेखकाला येणारे अनुभव आणि त्या अनुभवांकडे बघण्याचा त्याचा संवेदनशील दृष्टिकोनही कादंबरी निर्मितीचे मुख्य सूत्र आहे असे मत त्यांनी व्यक्त केले. नजुबाई गावित यांनी अध्यक्षीय समारोप करीत असताना एक आदिवासी स्त्री म्हणून आपले जगणे आणि कादंबरी निर्मिती पर्यंतचा प्रवास याची मांडणी केली.

दि. ८ डिसेंबर २०२० रोजी सायंकाळी ४ वाजता डॉ.आनंद पाटील यांच्या अध्यक्षतेखाली मराठी कादंबरीची समीक्षा 'तोकडी आहेका?' या विषयाच्या अनुषंगाने दुसऱ्या परिसंवादाचे आयोजन करण्यात आले होते. या परिसंवादात डॉ.रविंद्र ठाकूर, डॉ.महेंद्र कदम, डॉ.दत्ता घोलप यांनी शोधनिबंध सादर केले. मराठी कादंबरीची समीक्षेच्या मर्यादा स्पष्ट करत समीक्षा पुर्वसुरींच्या

प्रभावातून बाहेर पडलेली दिसत नाही असे मत मांडले. प्रस्थापित मूल्य व्यवस्थेच्या मर्यादेत कादंबरीची समीक्षा होत राहिली त्याचबरोबर समीक्षेतील अपप्रवृत्तींचा विचारदेखील या सत्रात मांडला गेला. डॉ.आनंद पाटील यांनी अध्यक्षीय समारोपात नव्या अभ्यासपद्धती आणि नवे विचारप्रवाह यांचा समावेश होण्याची गरज आहे असे आपले मत मांडले.

या परिसंवादानंतर 'सांस्कृतिक बदल आणि मराठी कादंबरीतील स्थित्यंतर' या विषयावर प्रा.डॉ.प्रमोद मुनघाटे यांचे अध्यक्षतेखाली तिसऱ्या परिसंवादाचे आयोजन करण्यात आले होते. या परिसंवादात डॉ.रणधीर शिंदे, डॉ.नीतीन रिंढे व डॉ.पृथ्वीराज तौर यांनी शोधनिबंध सादर केले. १९९० पासून पुढच्या ३० वर्षांत जे सांस्कृतिक बदल झाले त्याची मांडणी करित या सांस्कृतिक बदलांमधील गुंतागुंत अलिकडे प्रकाशित झालेल्या कादंबऱ्यांचा आधार घेऊन चर्चा घडवून आणण्यात आली. या सत्राचे अध्यक्ष प्रा.डॉ. प्रमोद मुनघाटे यांनी वासाहतिक काळापासूनते आजतागायत मराठी कादंबरीत झालेल्या बदलांची नोंद घेत सांस्कृतिक संघर्षाची रूपे मराठी कादंबरीत कशा पद्धतीने चित्रित झाली यांची मांडणी केली.

दि.९ डिसेंबर २०२० रोजी सायंकाळी ४ वाजता 'मराठी कादंबरी जागतिकीकरणाला भिडली आहेका?' या विषयावर चौथ्या परिसंवादाचे डॉ.अनंत देशमुख यांचे अध्यक्षतेखाली आयोजन करण्यात आले होते. या परिसंवादात डॉ.गोविंद काजरेकर, डॉ.प्रभाकर देसाई व डॉ.मोना चिमोटे यांनी शोधनिबंध सादर केले. १९९० नंतर जागतिकीकरण, खाजगीकरण आणि उदारीकरण या संकल्पनांमुळे सामाजिक आणि सांस्कृतिक परिस्थितीवर झालेले परिणाम आणि झपाटयाने झालेले वैश्विकरण याच्या सकारात्मक आणि नकारात्मक प्रभावाची चर्चा या सत्रात करण्यात आली.

या परिसंवादा नंतर समारोप सत्र ठेवण्यात आले होते. या समारोप सत्राला प्रमुख पाहुणे म्हणून प्राध्यापक डॉ. नागनाथ कोतापल्ले, माजी कुलगुरू, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद तसेच मुंबई विद्यापीठाचे प्र-कुलगुरू प्राध्यापक रवींद्र कुलकर्णी व विद्यापीठाचे कुलसचिव डॉ.बळीराम गायकवाड उपस्थित होते. डॉ.नागनाथ कोतापल्ले यांनी मराठी कादंबरीच्या सामाजिक, सांस्कृतिक बदलांचा आढावा घेऊन सामाजिक परिस्थितीच्या अनुषंगाने मराठी कादंबरीत झालेले बदल स्पष्ट केले. वासाहतिक काळापासून आजपर्यंत प्रत्येक कालखंडात रचना प्रकार आणि आशय यात झालेले बदल आणि सामाजिक परिस्थितीशी असलेले त्याचे नाते स्पष्ट केले. प्र-कुलगुरू मा.प्रा.रवींद्र कुलकर्णी यांनी अध्यक्षीय समारोपात या तीन दिवसीय कादंबरीच्या चर्चेविषयी समाधान व्यक्त केले. मराठी विभागाने यापुढेही अशा प्रकारच्या उपक्रमांची आखणी करावी असे मत मांडले. तर प्रभारी कुलसचिव डॉ.बळीराम गायकवाड यांनी मराठीतील अनुवादित कादंबरीचा आढावा घेत कादंबरी लेखनावर प्रकाश टाकला व एकंदरित कार्यक्रमाच्या नियोजनाविषयी व महाविद्यालयीन प्राध्यापकांच्या सहभागाविषयी समाधान व्यक्त केले.

सदर परिसंवाद कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी संयोजन समिती सदस्य डॉ.अनिल सपकाळ, डॉ.विनोद कुमरे, डॉ.श्यामल गरुड, डॉ.सुनिल अवचार मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई तसेच प्राचार्य डॉ.धनाजी गुरव, डॉ.निलकंठ शेरे, डॉ. प्रज्ञा दया पवार, डॉ.नीतीन आरेकर, डॉ.गोविंद

काजरेकर, डॉ.अंजली मस्करेन्हीस, डॉ.बाळासाहेब लबडे, डॉ.शीतल पावसकर, डॉ.लीना केदारे, डॉ.पद्माकर तामगाडगे, डॉ.सतीश कामत, प्रा.शामराव सावंत, प्रा.विवेक कुडू, प्रा.राजू शनवार, डॉ.शंकर मुंडे, डॉ.कैलाश कळकटे, प्रा.भाऊसाहेब नन्नवरे, डॉ.निधी पटवर्धन यांनी आपला सहभाग नोंदविला.

डॉ.वंदना महाजन
प्राध्यापक व मराठी विभाग प्रमुख